

МОДИФІКАЦІЯ СТРУКТУРИ ЗАЙНЯТОСТІ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

©2023 ТКАЧУК А. М.

УДК 331.5.021:338.45(477)
JEL: E24; J21

Ткачук А. М. Модифікація структури зайнятості: глобальні тенденції та національні особливості

Стаття присвячена актуальним проблемам модифікації зайнятості на глобальному та національному рівнях. Метою роботи є з'ясування глобальних тенденцій і виокремлення національних особливостей модифікації структури зайнятості населення. При виконанні роботи було використано такі методи: аналізу й синтезу – для з'ясування характерних рис зайнятості на сучасному етапі цивілізаційного розвитку; загального й особливого – для визначення ключових тенденцій та особливостей модифікації зайнятості на глобальному та національному рівнях; індукції та дедукції – для виявлення чинників впливу на зміну структури зайнятості та змісту праці в сучасних умовах. Виокремлено ключові тенденції модифікації зайнятості на глобальному рівні: зміни в змісті праці під впливом новітніх технологій, віддалена робота, зростання креативних та інтелектуальних галузей, зростання зайнятості у сфері екології, збільшення попиту на перепідготовку та навчання, демографічні зміни. Проаналізовано особливості модифікації секторальної структури зайнятості в Україні під впливом глобалізаційних чинників, світової нестабільності, війни, національних особливостей функціонування в умовах відкритої економіки. Узагальнено, що Індустрія 4.0 посилює трансформаційні процеси та суттєво модифікує структуру зайнятості. Обґрунтовано необхідність формування нової системи освіти та перекваліфікації робочої сили задля формування сучасних навичок і компетенцій.

Ключові слова: глобалізація, зайнятість населення, Індустрія 4.0, модифікація структури зайнятості, національна економіка, сектори економіки, ринок праці, технології.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 12.

Ткачук Артем Миколайович – аспірант кафедри економічної теорії і міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (просп. Дмитра Яворницького, 19, Дніпро, 49005, Україна)

E-mail: tkachuk.a.m.2019@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-3061-282X>

UDC 331.5.021:338.45(477)
JEL: E24; J21

Tkachuk A. M. Modification of the Employment Structure: The Global Trends and National Features

The article is devoted to the topical problems of employment modification at both the global and national levels. The aim of the study is to clarify global trends and allocate national features of modification of the structure of employment of the population. In the course of the study, the following methods were used: analysis and synthesis – to clarify the characteristic features of employment at the present stage of civilizational development; general and specific – to define key trends and features of employment modification at the global and national levels; induction and deduction – to identify factors influencing changes in the structure of employment and the content of labor in modern conditions. The key trends in employment modification at the global level are allocated as follows: changes in the content of work under the influence of the latest technologies, remote work, the growth of creative and intellectual industries, the growth of employment in the field of ecology, increase in demand for retraining and training, demographic changes. The author analyses features of modification of the sectoral structure of employment in Ukraine under the influence of globalization factors, world instability, the ongoing war, national features of functioning in an open economy. It is generalized that Industry 4.0 intensifies transformation processes and significantly modifies the structure of employment. The necessity of forming a new system of education and retraining of the workforce for the formation of modern skills and competencies is substantiated.

Keywords: globalization, employment, Industry 4.0, modification of the employment structure, national economy, sectors of the economy, labor market, technologies.

Fig.: 2. Tabl.: 1. Bibl.: 12.

Tkachuk Artem M. – Postgraduate Student of the Department of Economic Theory and International Economic Relations, National Technical University "Dnipro Polytechnic" (19 Dmytra Yavornytskoho Ave., Dnipro, 49005, Ukraine)

E-mail: tkachuk.a.m.2019@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-3061-282X>

Сучасний етап суспільного розвитку характеризується суттєвими змінами в соціально-економічних, технологічних та екологічних сферах. Посилення глобалізаційних процесів, невизначеність і порушення світової безпеки, швидкі технологічні інновації, розширення інформаційного простору та зміни в соціальних цінностях визначають нові виклики та можливості для країн і соціальних структур. Глобалізація спричинює збільшення

взаємозалежності країн і регіонів, приводить до розширення міжнародних комунікацій та обміну ідеями. Глобальна невизначеність ідентифікується економічною та політичною нестабільністю, непередбачуваністю технологічних інновацій та соціокультурних трансформацій. У сучасному світі поглиблюються конфлікти, які можуть бути як національними, так і регіональними та міжнародними. Варто зазначити, що конфлікти будь-якого рівня впливають на ста-

більність світового та національного розвитку і безпеку країн загалом, а також безперечно впливають на економічну активність країни та зайнятість.

Розвиток Індустрії 4.0, заснованої на інтеграції цифрових технологій, штучного інтелекту та Інтернету речей, змінює виробництво та спосіб життя, викликаючи як позитивні зрушення, так і виклики та ризики, пов'язані з автоматизацією робочих процесів, структурними змінами на ринку праці та збільшенням безробіття в різних вікових групах. Екологічна нестабільність стає об'єктом серйозної уваги через зростання проблем забруднення, виснаження природних ресурсів та змін клімату. Ці фактори вимагають глобальних стратегій і рішень для забезпечення сталого розвитку та соціально-економічної стабільності. Усі ці важливі виклики вимагають комплексного підходу та спільних зусиль національних і міжнародних організацій, урядів і підприємств для забезпечення сталого та збалансованого розвитку країн і добробуту нації.

Даний етап цивілізаційного розвитку також супроводжується переосмисленням підходів до управління, формуванням нових моделей бізнесу та взаємодії між державами. Зростає увага до сталого розвитку, впровадження цифрових технологій, розвитку людського капіталу та забезпечення інклюзивного економічного зростання. У цьому контексті адаптація до змін і пошук інноваційних рішень стають ключовими елементами успіху для країн, які прагнуть високо ефективно функціонувати в сучасному світі. Усі ці динамічні процеси приводять до змін не лише у структурі економіки через появу нових технологій та форм економічної діяльності, але й у структурі зайнятості населення. Відбувається модифікація зайнятості, тобто процес змін у структурі та характері робочої сили та робочих місць в економічній системі. Модифікація зайнятості приводить до зміни співвідношення між різними галузями економіки, зростання або зменшення попиту на певні види праці, змін у вимогах до навичок працівників та інших трансформацій на ринку праці. Цей процес може бути викликаний різними чинниками, такими як інновації, економічні зрушення, зміни у споживачьких уподобаннях, політичні рішення тощо. У зв'язку зі змінами в економіці та суспільстві модифікація зайнятості може також включати в себе нові форми зайнятості, такі як гнучка робота, фріланс, тимчасові або контрактні робочі відносини. Відповідно, питання дослідження теоретичних і прикладних аспектів модифікації зайнятості є завжди актуальними та постійно потребують проведення нових досліджень з урахуванням глобальних тенденцій задля формування гармонійної структури зайнятості в національній економіці.

Дослідженням різних аспектів зайнятості присвячено багато наукових праць як українських, так і зарубіжних учених. Аксьонова А. О., Бондаревська К. В.,

Данілова О. М., Костащук В. І., Костенок Я. О., Підгірна В. Н., Пилипенко Ю. І., Прушківська Е. В. та інші розглядають тенденції зайнятості під впливом трансформаційних змін. Зокрема, Підгірна В. Н., Костащук В. І., Данілова О. М. [1] акцентують свої дослідження на кількісних параметрах трудового потенціалу України та структурі зайнятості населення за видами економічної діяльності. Бондаревська К. В. та Аксьонова А. О. [2] досліджують особливості сучасного ринку праці України та вплив глобалізаційних процесів на нього. Костенок Я. О. [3] аналізує сучасний етап розвитку промисловості та рівень зайнятості в цій галузі.

Трансформаційні зміни в структурі зайнятості населення розглянуто у працях багатьох авторів [4–8]. А саме, трансформації зайнятості населення стосовно сфер економічної діяльності як індикатору структурних зрушень в економіці України присвячено роботу [4]. Автори обґрунтували необхідність формування стратегії нової соціально-економічної політики, яка була б спрямована на відновлення та інноваційний розвиток промислових підприємств, оновлення виробничої інфраструктури та, на цій основі, забезпечення прогресивної структури зайнятості. У своїх працях Новак І. М. [5], Горняк О. В., Пилипенко Ю. І. [6] аналізують структурні зрушення за секторами економіки та їх вплив на зайнятість населення України. Войт Д. С. [7] досліджує вплив структурних економічних зрушень на рівень зайнятості населення як базового чинника соціального розвитку регіону. Жованик О. В., Федотова Т. А. [8] вивчають теоретичні підходи до еволюції структури зайнятості населення та аналізують зміни на ринку праці.

Базуючись на теоретичних та аналітичних здобутках учених, слід, водночас підкреслити необхідність подальшого дослідження зайнятості в частині її модифікації під впливом глобальних і національних особливостей та сучасних динамічних змін.

Метою роботи є з'ясування глобальних тенденцій та виокремлення національних особливостей модифікації структури зайнятості населення.

Зайнятість населення відіграє ключову роль у системі національної економіки та має суттєвий вплив на стабільність і розвиток країни. Зайнятість стимулює економічний розвиток, оскільки працездатна робоча сила є ключовим ресурсом для виробництва товарів і послуг. Збільшення зайнятості може привести до зростання ВВП і доходів. Високий рівень зайнятості служить основним показником дієвості та успішності соціально-економічної політики держави. Кількісні та якісні характеристики зайнятості економічно активного населення формуються внаслідок структурних і технологічних змін у національній економіці, темпів її зростання, розвитку міжнародних інтеграційних процесів та позиції країни на зовнішніх ринках. Динаміка стану ринку праці та структури зайнятості відображають різноманітні

процеси, що відбуваються як на національному, так і на глобальному рівні. Детальне вивчення цих аспектів дозволяє зрозуміти та ефективно реагувати на виклики, що виникають у сучасних умовах.

Сучасний економічний розвиток провідних країн світу базується на технологічних інноваціях і відзначається зміною суспільних потреб. Що, своєю чергою, зумовлює суттєві трансформації у процесі організації виробництва товарів, наданні послуг і формуванні нових сфер діяльності та зайнятості. Цей процес також впливає на трансформацію наявних секторів, реорганізацію економічних відносин і створення нових ринків. Унаслідок цих змін трансформується також технологічний ландшафт глобального суспільства, що приводить до зростання потреби в нових компетенціях і модифікації структури зайнятості. Деякі професії втрачають актуальність, тоді як інші набувають значення. Ринок праці та, відповідно, структура зайнятості динамічно змінюються. Як світовий, так і національний ринок праці характеризується зростанням зайнятості у сфері послуг, яка постійно розширюється та видозмінюється завдяки новим видам послуг, таким як інформаційні технології, фінансові послуги, охорона здоров'я, освіта тощо. Зростання важливості технологій та інновацій приводить до збільшення кількості робочих місць у сферах інформаційних технологій, програмування, штучного інтелекту та інших новаторських галузях. Розвиток технологій зв'язку дає можливість працювати віддалено, що також впливає на структуру зайнятості, забезпечуючи доступ до робочих місць поза традиційними географічними межами. Незважаючи на сучасні тенденції, промисловість та сільське господарство залишаються ключовими секторами в економіці, проте вони втрачають свою домінуючу позицію щодо зайнятості через розвиток інших галузей.

Узагальнюючи вищезазначене, доцільно виокремити ключові тенденції модифікації у сфері зайнятості на глобальному рівні (рис. 1). Найбільш характерними є такі: зміни в змісті праці під впливом новітніх технологій; віддалена робота; зростання креативних та інтелектуальних галузей; зростання зайнятості у сфері екології; збільшення попиту на перепідготовку та навчання; старіння населення та демографічні зміни.

Важливо підкреслити роль Індустрії 4.0 в модифікації зайнятості, яка зумовлює розширення впровадження цифрових технологій, переорієнтацією виробництва на високотехнологічні сектори, а також впровадження штучного інтелекту та автоматизації в різних галузях економіки. Своєю чергою, ці процеси стимулюють попит на фахівців із сучасними ІТ-навичками, досвідом у роботі з новітніми технологіями та здатністю адаптуватися до постійних змін у бізнес-середовищі. Відбувається також зростання значення гібридної та віддаленої форм роботи, що від-

криває нові можливості для глобальної мобільності працівників та формування міжнародних команд. Ці тенденції взаємодіють і створюють нові виклики та можливості для працівників і роботодавців. Успішна адаптація до цих змін вимагає як від працівників, так і від роботодавців гнучкості, навчання та стратегічного планування на мікро- та макрорівнях.

Задля аналізу тенденцій та структури зайнятості в національній економіці доцільно використувати секторальну модель економіки. За визначенням Прушківської Е. В. [9], секторальна структура національної економіки – це різновид структури національної економіки, яка відображає стадію економічного розвитку та виокремлює домінування певного сектора в економіці. Трисекторна модель економіки – це співвідношення між секторами. Відповідно до цієї моделі національну економіку поділяють на первинний сектор, який охоплює сільськогосподарську діяльність, лісове та рибне господарство; вторинний сектор, який включає промисловість, будівництво та комунальне господарство; третинний сектор – це сфера послуг. Трисекторну модель можна аналізувати на основі кількості зайнятих у кожному секторі або за обсягом створеної валової доданої вартості. Цивілізаційний рух суспільства відбувається шляхом зменшення зайнятості в первинному секторі (аграрному), згодом у вторинному (індустріальному), і сучасний етап характеризується збільшенням зайнятості у третинному секторі (послуг).

На основі статистичних даних проаналізуємо тенденції зайнятості за секторами в українській економіці за останні дев'ять років (табл. 1).

Дані табл. 1 свідчать, що частка зайнятих у сільському господарстві України за аналізований період коливається в межах від 17% до 18,2%. З 2015 до 2019 рр. спостерігається зростання частки зайнятих до 18,2%, або в абсолютному значенні – до 3010,4 тис. осіб, а вже у 2021 р. частка зайнятих у цій сфері склала 17,2%, що на 0,3% менше, ніж у 2013 р. Чисельність зайнятого сільськогосподарського населення у 2021 р. стосовно 2013 р. у національному сільському господарстві скоротилася на 615,8 тис. осіб.

Скорочення загальної частки зайнятих у сільському господарстві пов'язане з упровадженням досягнень науково-технічного прогресу, який привів до підвищення продуктивності праці. Індустрія 4.0 ще більше посилює процеси вивільнення зайнятих із первинного сектора економіки. Важливо підкреслити, що скорочення частки працюючих не означає зменшення ролі сільськогосподарського виробництва як на національному, так і на глобальному рівні, оскільки для людства залишається актуальною продовольча проблема. Тим паче, що населення планети зростає. За даними ООН, знадобилося 12 років, щоб населення планети зросло із 7 до 8 мільярдів (станом на 15 листопада 2022 р.), а у 2037 р. населення планети

Зміни у сфері робіт і технологій	автоматизація та розвиток штучного інтелекту приводить до змін у структурі попиту на працю: з'являються нові робочі місця у сферах розробки та обслуговування технологій
Віддалена робота	зростає увага до роботи на відстані, особливо це актуалізувалося під час пандемії COVID-19, багато компаній впроваджують гнучкі графіки роботи та можливість віддаленої роботи
Зростання креативних та інтелектуальних галузей	висока цінність доданої вартості приводить до зростання робочих місць у галузях, пов'язаних із творчістю, дизайном, науковими дослідженнями та інтелектуальною власністю
Екологічна зайнятість	збільшуваний інтерес до екології приводить до розвитку робочих місць у сферах відновлюваної енергетики, виробництва екологічно чистих товарів та послуг, а також поводження з відходами
Навчання та перепідготовка	швидкі технологічні зміни вимагають постійного навчання та перепідготовки працівників; гнучкість і здатність до швидкого адаптування стають важливими властивостями на ринку праці
Старіння населення та демографічні зміни	у світі спостерігається старіння населення, що впливає на ринок праці; збільшується попит на послуги, пов'язані з охороною здоров'я та соціальною підтримкою

Рис. 1. Ключові тенденції модифікації зайнятості на глобальному рівні

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 1

Динаміка секторальної структури зайнятості в економіці України, 2013–2021 рр.

Сектор економіки		Рік								
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Первинний	тис. осіб	3389	3091,4	2870,6	2866,5	2860,7	2937,6	3010,4	2721,2	2692,7
	питома вага, %	17,5	17,1	17,5	17,6	17,7	18,0	18,2	17,1	17,2
Вторинний	тис. осіб	4011,1	3644,6	3216	3139,3	3084,9	3091,3	3160,5	3023	3004
	питома вага, %	20,8	20,2	19,6	19,3	19,1	18,9	19,1	19,0	19,2
Третинний	тис. осіб	11599,8	11051,2	10088,3	10015,6	9958,5	10072,6	10147,7	9919,9	9665,1
	питома вага, %	60,1	61,1	61,4	61,5	61,6	61,6	61,2	62,3	61,9

Джерело: складено за даними [10; 11].

сягне 9 мільярдів. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) зазначає, що протягом ХХ – початку ХХІ ст. приріст населення світу випередив у 1,5 разу темпи зростання виробництва сільськогосподарської продукції [12]. Ці аналітичні дані свідчать про те, що потреба в продовольчій продукції у світі буде зростати. В Україні є потенціал щодо забезпечення власного населення продовольством, а також вирішення глобальних потреб у забезпеченні продуктами харчування. З економічної теорії відомо,

що зростання попиту на продукцію певної галузі провокує і зростання попиту на робочі місця в цій галузі. Тобто зайнятість в перспективі буде зростати в галузях сільського господарства та суміжних, які забезпечують її функціонування.

На сучасному етапі сільське господарство України залишається важливою галуззю економіки, проте для досягнення сталого розвитку потрібно диверсифікувати структуру галузі, впроваджувати нові технології, підтримувати дрібні та середні фермерські

господарства, розвивати сільські території загалом. Збереження та розвиток сільського господарства є ключовим завданням для забезпечення сталого економічного розвитку та добробуту населення України.

Аналізуючи зайнятість населення у вторинному секторі, слід підкреслити, що за дев'ять років відбувалося скорочення з 20,8% до 18,9%. А з 2018 р. спостерігаємо незначне зростання, яке склало 19,2% у 2021 р., що свідчить про зміни в промисловому секторі економіки, пов'язані із викликами, з якими стикалася Україна за цей період: 2014 р. – анексія Криму та війна на Донбасі, 2020 р. – COVID-19, 2022 р. – початок повномасштабного вторгнення росії в Україну. Безперечно, це відбулося на діяльності промислового сектора та зайнятості в ньому. На сучасному етапі Україна переживає складні часи в обороні країни та кризові явища в національній економіці, але варто наголосити, що виклик – це і можливості нового якісного етапу розвитку країни. Зокрема, відновлення індустріального сектора національної економіки на новітніх технологіях, задля забезпечення безпекової складової країни, що в перспективі зумовить розвиток не тільки військово-промислового сектора, а й інших суміжних галузей економіки, а наслідком цих процесів буде збільшення зайнятості населення та зростання економіки загалом. Ці процеси потребують окремого ґрунтовного дослідження в майбутньому.

Варто наголосити, що Україна має розвинену важку та легку промисловість, що свідчить про диверсифікацію виробництва в Україні. Важка промисловість, така як металургія, хімічна промисловість, енергетика та машинобудування, сприяє експортному потенціалу та сталому економічному розвитку, тоді як легка промисловість може забезпечувати внутрішнє споживання та створювати робочі місця для населення. Подальший розвиток промисловості в Україні потребує більш активного впровадження сучасних технологій, інновацій і підтримки малого та середнього бізнесу для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності на світовому ринку.

Особливої актуальності на сьогоднішній день набуває сфера будівництва, яка є важливою для розвитку інфраструктури, житлового фонду, відбудови та реконструкції. Україна зіштовхнулася із потребою відновлення та відбудови після війни, яка триває дотепер. Розгортання будівельних проектів у межах відбудови привертатиме міжнародну підтримку та допомогу, що сприятиме утворенню партнерств із міжнародними організаціями та державами. Тож розвиток будівельної діяльності створюватиме нові робочі місця, сприяючи розвитку підприємств і залученню інвестицій.

Щодо третинного сектора, то слід відмітити, що частка зайнятих у третинному секторі української економіки у 2021 р. зросла на 2% стосовно 2013 р. У сфері торгівлі працюють близько 37% від загальної кількості зайнятих у третинному секторі. Сфера об-

слуговування та торгівля відіграють важливу роль у зайнятості населення. Вони включають у себе роздрібну та оптову торгівлю, готельно-ресторанний бізнес, послуги щодо здоров'я, освіти, туризм та інші види послуг. Зайнятість у сфері освіти та науки має ключове значення для розвитку інтелектуального потенціалу країни. Освіта та наука є фундаментом для інтелектуального розвитку суспільства, а зайнятість у цих галузях визначає рівень компетентності, інновацій та загального розвитку країни. Забезпечення високої якості освіти та зайнятості в цій сфері сприяє підготовці кваліфікованих фахівців, що є ключовим для конкурентоспроможності країни на світовому ринку праці. Університети, наукові інститути та навчальні заклади відіграють важливу роль у формуванні інтелектуального потенціалу країни, що є важливим аспектом у сучасних реаліях буття та викликів для України.

Зайнятість у системі охорони здоров'я та соціальної сфері відіграє надзвичайно важливу роль у створенні та забезпеченні благополуччя населення. Розвиток та ефективне функціонування цих галузей не тільки сприяють фізичному та психічному здоров'ю громадян, але і формують стійке та гуманне суспільство.

У сфері транспорту та зв'язку зайнято близько 10% від загальної кількості зайнятих у третинному секторі. Зайнятість у цій сфері є важливим елементом економіки будь-якої країни, оскільки ця галузь впливає на ефективність економічної діяльності, розвиток торгівлі та інфраструктури. Логістика є ключовою складовою сфери транспорту, і це створює попит на фахівців, які вміють оптимізувати ланцюг постачання, ефективно керувати запасами та організовувати перевезення товарів. Також ця сфера тісно пов'язана із телекомунікаціями, що створює попит на інженерів, програмістів та інших професіоналів, які працюють над розвитком та управлінням телекомунікаційних систем, які використовуються в транспорті. Зайнятість у сфері транспорту є важливим елементом для ефективності економіки, торгівлі та глобальної інтеграції. Розвиток цієї галузі сприяє не лише забезпеченню транспортних потреб суспільства, але і створює нові можливості для розвитку інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності економіки України.

Процеси автоматизації приводять до зменшення кількості ручної праці у промисловості (первинному та вторинному секторах), але при цьому створюються нові робочі місця в секторі інформаційних технологій. Створення нових робочих місць у цьому секторі надає можливості для розвитку високотехнологічної праці та забезпечення нових навичок працівникам. Останніми роками в Україні спостерігається розвиток інформаційно-технологічної галузі, що впливає на структуру зайнятості. Розвиток ІТ-сфери – це не лише розробка програмного забезпечення, але й аутсорсинг та інші аспекти цифрової економіки. ІТ-

галузь не тільки створює робочі місця, але й сприяє створенню інновацій, розвитку експорту, а також залученню інвестицій у цей сектор. Країни, які зосереджуються на розвитку ІТ, отримують конкурентну перевагу на світовому ринку та стають центрами технологічного розвитку.

Аналітичні дослідження та реалії економічного буття свідчать, що в розвинених економіках також відбувався процес зменшення частки зайнятого населення в сільському господарстві та промисловості, оскільки робочі місця перерозподілялися в напрямку сфери послуг. Особливості структури зайнятості розвинених країн на сучасному етапі характеризується тим, що відбувається переорієнтація на галузі, які характеризуються високою інноваційністю та створенням продукції із вищим рівнем доданої вартості. Цей процес обумовлений стрімким технологічним розвитком і глобалізацією, що ставить перед суспільством завдання адаптації до нових економічних реалій. Наявна ситуація на ринку праці вказує на необхідність адаптації робочої сили до вимог сучасних економічних реалій, зокрема до розвитку цифрових технологій та інновацій. Перерозподіл зайнятості вказує на поступове формування нових економічних структур і на необхідність формування робочої сили нової якості для забезпечення її стійкості та конкурентоспроможності в майбутньому. Наявна тенденція також свідчить про розвиток сучасних економічних моделей, зорієнтованих на послуги та високотехнологічні галузі, що вимагають менше робочої сили порівняно із традиційним виробництвом.

З урахуванням загальних тенденцій глобального та національного економічного розвитку в Україні можна виділити кілька ключових тенденцій у сфері зайнятості (рис. 2). Зважаючи на зазначені тенденції та постійний технологічний розвиток, і в подальшому буде відбуватися трансформація та модифікація структури зайнятості населення. Швидкий прогрес у галузі інформаційних технологій, автоматизації та штучного інтелекту стимулює нові тенденції на ринку праці. Процес автоматизації та впровадження новітніх технологій у виробництво, відповідно, приведе до змін у вимогах до працівників. Збільшиться попит на кваліфікованих спеціалістів, які мають володіти компетентностями, необхідними для праці в цих сучасних секторах. Водночас це може привести до зменшення кількості робочих місць у традиційних секторах економіки. Адже ринок праці вимагатиме від працівників гнучкості, адаптивності та володіння новими навичками для успішної конкуренції на сучасному ринку праці.

ВИСНОВКИ

Глобалізаційні процеси впливають на структуру зайнятості в усіх країнах світу. Спільними проявами цих процесів є такі: зміни в секторальній структурі

зайнятості; зміна типів робіт; переміщення капіталу та виробництва, що приводить до зростання аутсорсингу; гнучкість на ринку праці; посилення диференціації заробітної плати; поширення Індустрії 4.0. Ці процеси можуть відбуватися по-різному залежно від країни та конкретного галузевого контексту. Глобалізація приносить багато можливостей, але також створює виклики на ринку праці, які потребують важеного регулювання та формування дієвої соціально-економічної політики країни.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, у результаті цивілізаційного розвитку відбуваються зміни в секторальній структурі зайнятості. Зменшується частка зайнятих у секторах сільського господарства та промисловості, натомість збільшується частка зайнятих у сфері послуг. Індустрія 4.0 посилює ці процеси та суттєво модифікує структуру зайнятості, яка проявляється у стрімкому розширенні сектора послуг, де набувають популярності технології, креативні індустрії та інноваційні галузі, такі як штучний інтелект і блокчейн. Водночас спостерігається зменшення значення традиційних виробничих секторів, що може приводити до перекваліфікації працівників та необхідності в удосконаленні їхніх навичок для успішної адаптації до нових умов праці. Такий перехід у структурі зайнятості вимагає системних підходів до управління ринком праці та розвитку освіти, а також урахування соціальних аспектів, забезпечуючи інклюзивність та рівні можливості для всіх верств населення. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Підгірна В. Н., Костащук В. І., Данілова О. М. Оцінка структури та тенденції зайнятості населення України в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-61>
2. Бондаревська К. В., Аксьонова А. О. Особливості розвитку ринку праці України під впливом сучасних глобалізаційних процесів. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38-1. С. 43–47. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/10.pdf
3. Костенок Я. О. Вплив розвитку промисловості на зайнятість населення. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4436>
4. Антонюк В. П., Щетініна Л. В. Трансформація зайнятості за видами економічної діяльності як індикатор структурних зрушень в економіці України. *Проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 62–70. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-4_0-pages-62_70.pdf
5. Новак І. М. Структурні зрушення в зайнятості населення України. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 3. С. 185–198. URL: <https://dse.org.ua/archive/25/14.pdf>
6. Горняк О. В., Пилипенко Ю. І. Структурна політика України в умовах глобалізації світового господарства. *Економічний вісник НГУ*. 2014. № 3. С. 9–16. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2014/3/EV20143_009-016.pdf

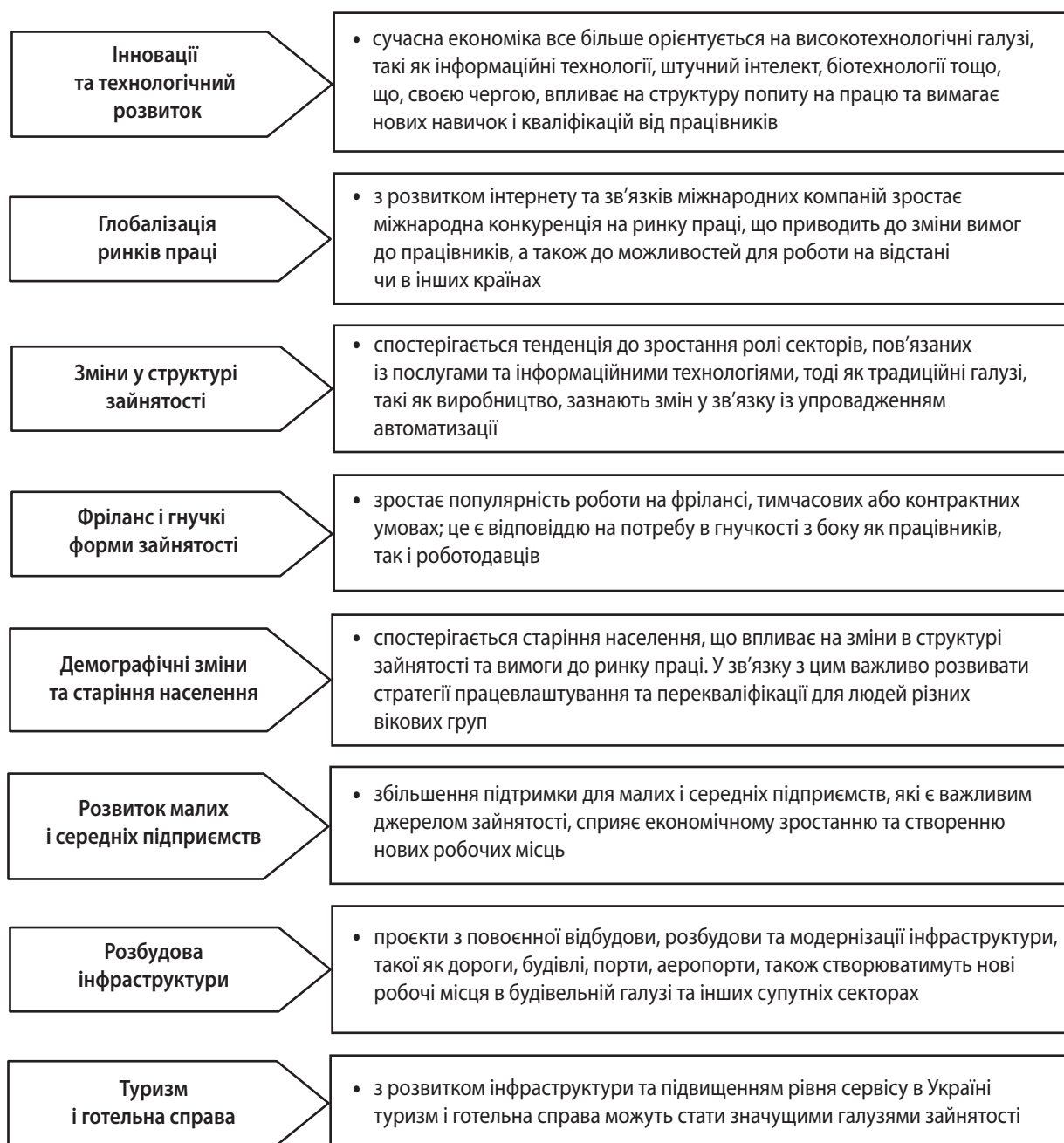

Рис. 2. Ключові тенденції зайнятості в національній економіці

Джерело: авторська розробка.

- Voit D. S. The impact of structural changes in the economy on employment as a basic factor of the region's social development. *Економічні горизонти*. 2019. № 4. С. 74–84. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(11\).2019.219074](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(11).2019.219074)
- Жованик О. В., Федотова Т. А. Зміна структури зайнятості на ринку праці України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 140–147. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/25.pdf
- Прушківська Е. В. Кількісні та якісні характеристики секторальної структури в контексті економічного розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2013. № 6. С. 82–87. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/147_17.pdf
- Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>
- Global Population Growth and Sustainable Development: Full report / United Nations. Department of Economic and Social Affairs, 2021. URL: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesd_pd_2022_global_population_growth.pdf

Науковий керівник – Прушківська Е. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри «Виробничий та інвестиційний менеджмент» Національного університету біоресурсів і природокористування (м. Київ)

REFERENCES

- Antoniuk, V. P., and Shchetinina, L. V. "Transformatsiia zainiatosti za vydamy ekonomichnoi diialnosti yak indykator strukturnykh zrushen v ekonomitsi Ukrainy" [Transformation of Employment by Types of Economic Activity as an Indicator of Structural Changes in the Economy of Ukraine]. *Problemy ekonomiky*, no. 4 (2017): 62-70. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-4_0-pages-62_70.pdf
- Bondarevska, K. V., and Aksyonova, A. O. "Osoblyvosti rozvytku rynku pratsi Ukrainy pid vplyvom suchasnykh hlobalizatsiinykh protsesiv" [The Specifics of the Development of the Labor Market in Ukraine Under the Impact of Modern Globalization Processes]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, iss. 38-1 (2019): 43-47. http://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/10.pdf
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- Derzhavnyi tsentr zainiatosti. <https://www.dcz.gov.ua/>
- "Global Population Growth and Sustainable Development: Full report". United Nations. Department of Economic and Social Affairs, 2021. https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesd_pd_2022_global_population_growth.pdf
- Horniak, O. V., and Pylypenko, Yu. I. "Strukturna polityka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii svitovoho hospodarstva" [Structural Policy of Ukraine in the Conditions of Globalization of the World Economy]. *Ekonomichnyi visnyk NHU*, no. 3 (2014): 9-16. https://ev.nmu.org.ua/docs/2014/3/EV20143_009-016.pdf
- Kostenok, Ya. O. "Vplyv rozvytku promyslovosti na zainiatist naselennia" [The Impact of Industrial Development on Population Employment]. *Efektivna ekonomika*, no. 10 (2015). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4436>
- Novak, I. M. "Strukturni zrushennia v zainiatosti naselennia Ukrainy" [Structural Changes in the Employment of the Population of Ukraine]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 3 (2015): 185-198. <https://dse.org.ua/archive/25/14.pdf>
- Pidhirna, V. N., Kostashchuk, V. I., and Danilova, O. M. "Otsinka struktury ta tendentsii zainiatosti naselennia Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zmin" [Assessment of the Structure and Trends of Employment of the Population of Ukraine in the Conditions of Transformational Changes]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 40 (2022). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-61>
- Prushkivska, E. V. "Kilkisni ta yakisni kharakterystyky sektoralnoi struktury v konteksti ekonomichnoho rozvytku" [Quantitative and Qualitative Characteristics of the Sectoral Structure in the Context of Economic Development]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriiia «Ekonomika»*, no. 6 (2013): 82-87. http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/147_17.pdf
- Voit, D. S. "The impact of structural changes in the economy on employment as a basic factor of the region's social development". *Ekonomichni horyzonty*, no. 4 (2019): 74-84. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(11\).2019.219074](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(11).2019.219074)
- Zhovanyk, O. V., and Fedotova, T. A. "Zmina struktury zainiatosti na rynku pratsi Ukrainy" [Changes in the Structure of Employment in the Labor Market of Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, iss. 25 (2018): 140-147. http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/25.pdf